

- Ay Yaquət, deyirəm, özümüzün qoradərənimiz də var, səbət hörənimiz də. Nə üçün dağa-daşa düşək. Yadındadırmı, o vaxt uşaqların adlarını da birbirinə yarasdırdıq. Mən Bəyazı öz qızım kimi sevirəm. Bizim Ayaz da sizin gözünüzün qabağında böyüyüb...

Bu elçilik Yaquətin üreyincə idi. Odur ki, əlini qaynı arvadının əlinin üstünə qoyaraq tezcə öz fikrini bildirdi:

- Ay Səriyyə, mən heç istəyəyəmmi ki, xurcunumu əyəm, daşım gedib düşə qeribliyə. Amma qoy qardaşlar bir-birilə danışsınlar.

Elə həmin günün axşamı iki qardaş - Əmrahla İmran az qala bir ağızdan:

- Sümüyümüzü özgə sümüyünə cəlamayaq, - deyərək övladlarını evləndirmək qərarına gəldilər.

Sonra da kənd ağsaqqalları, yaxın qohum-əqraba bir yerə topladı. "Əmioğlu ilə əmioqizinin kəbini göydə kəsilib" deyimini təkrar edərək gənclərə xoşbəxtlik arzuladılar.

Lakin illər əvvəl dərindən düşünülməyərək verilən bu xeyir-dua Ayazla Bəyazın xoşbəxtliyinə vəsilə olmadı. Gənc ailənin ilkinə olan oğlan uşağı cəmi bir neçə gün yaşadı. İlyarım sonra cavanlar təxminən eynilə ikinci ağrını yaşadılar. Beləcə, bu cütlük gənclik illərinin bəxş etdiyi sevincdən məhrum olaraq, çalışdıqları sahələrdə həmkarlarından geri qalaraq yaşadıkları bölgə ilə Bakı arasındakı kilometrərlə uzanan yolda, paytaxtın ən mötəbər klinikalarında günlərlə, aylarla vaxt itirdilər. Hər yerdə də həkimlər eyni sözü deyirdilər. Bu əzablara səbəb qohum evliliyidir...

Uzun əzablı yollardan keçən, xeyli müddət ardıcıl müalicə qəbul edən, az qala son ümüdləri də tükənən Ayazla Bəyaz, nəhayət, on il sonra sağlam övlad sahibi ola bildilər.

Yəqin ki, hər birimiz buna bənzər talelərin şahidiyik. Ona görə də uzun illərdir ölkəmizdə bu sahədə maarifləndirmə işləri aparılır. Həkimlər qohum evliliyinin fəsadlarından danışmaqdan yorulmadılar, peşman cütlüklər ətrafındakılara səsləndilər ki, amandır, səhv etməyin. Amma nəticəsi olmadı. Bu da statistik rəqəmlər: 2024-cü ildə ölkəmizdə 1935 qohum nikahı bağlanıb. Cari ilin beş ayında isə onların sayı 2034 olub. Bu sürətli artımın bir səbəbi qohum izdivacları sövdələşmələrinin, ümumiyyətlə, səngimədiyi idi. Digər, daha böyük bir səbəb isə qohumla ni-

şanlanan gənclərin toyunun ilin birinci yarısında nikahlarının tezliklə, yəni iyulun 1-dək rəsmi qeydiyyatdan keçirilməsi məqsədindən qaynaqlanırdı.

Bir sözlə, maarifləndirmə tədbirlərinin fayda vermədiyi üçün dövlətin sözügedən məsələyə qarışması zərurətə çevrildi. İndi budur, iyulun 1-dən etibarən Azərbaycanda əmi, xala, bibi və dayı uşaqlarının evliliyinə qoyulan qadağa qüvvəyə minib. Bu, Prezident İlham Əliyevin təsdiqlədiyi Ailə Məcəlləsinə dəyişiklikdə öz əksini tapıb. Dəyişikliklə nikahın bağlanmasına mane olan hal-

larda fiziki və ya əqli inkişaf pozuntuları - əqli gerilik, nitq ləngiməsi, autizm pozuntuları, eşitmə və görmə pozuntuları daha çox görülə bilər. Doğuş və hamiləlik problemləri, aşağı doğum çəkisi, ölü doğum riski, ana bətnində dölnün inkişaf qüsurları da gözəniləndir.

Həkim həmcinin o fikrini də bölüşür ki, bu cür evliliklərin psixoloji və sosial fəsadları da var. Belə ki, sözügedən halların baş verdiyi ailələrdə daim stres yaşanır, ər və arvad öz aralarında günahkarlıq hissi keçirirlər. Beləliklə, irsiyyətə bağlı problemlər ailədaxili münasibətlərə də mənfi təsir edir. Bir sözlə,

Qohum evliliyinə "yox" dedik, çünki...

ların sayı artırılıb. Məsələnin sənəddə öz əksini necə tapdığına diqqət yetirək. Beləliklə, "qardaşların və (və ya) bacıların ümumi bioloji baba və (və ya) nənəsi olan uşaqları; bioloji qohumluğu olan əmi (dayı) və qardaş (bacı) qızı, həmcinin bibi (xala) və qardaş (bacı) oğlu nikaha daxil ola bilməz".

Təbii ki, dəyişikliyi ən çox dəstəkləyənlər həkimlərdir. Həkim-genetik Eldəniz Bayramov vurğulayır ki, qohum evliliyi genetik baxımdan risklidir:

- Qohumlar eyni genetik materialı paylaşdığı üçün nadir resessiv gen xəstəlikləri, irsi, irsi meyilli xəstəliklərin, məsələn, talassemiya, fenilketonuriya, hemofiliya, anadangəlmə metabolik pozğunluqlar, şəkərli diabetin övladlarda ortaya çıxmasının böyük ehtimalı var. Qohum evliliyindən doğulan uşaq-

cəmiyyətin sağlam genetik inkişafı üçün müxtəlif gen fondları vacibdir.

İxtiyar yaşlı Bakı sakini Nazim Tağıyev isə məsələnin digər bir tərəfinə toxunur:

- Biz dörd qardaş olmuşuq. Anam bizi qohum qızlarla evləndirməyi düşündü. Atam mane oldu. Həyat göstərdi ki, düzgün elədi, gəlinlərindən biri bakılı, biri naxçıvanlı, biri göyçaylı, biri tovuqludur. Görün, neçə yerdə qohumlarımız var. Necə deyirlər, ailəməz şaxələnib. Fikrimcə, bir az da dərindən düşünəndə bu, müxtəlif bölgələrin insanların bir-birini yaxından tanımasına, sıx birləşməsinə, yerliçilik kimi hisslərdən uzaqlaşmasına bir dəstəkdir. Belə olduqda şəhərlə kənd də bir-birinə daha bir addım yaxınlaşır. İndiki dilə də buna inteqrasiya deyirlər.

İndi bəziləri düşünürlər ki, qohum evliliyini qadağan etmək şəxsi azadlığı məhdudlaşdırmaqdır. Əvvəla, qohum evlilikləri əsasən valideynlərin tövsiyəsi, bəzən də təkidi ilə baş verir. İkincisi, qohum oğlanla qız evlənərlərsə, vətəndaş nikahında yaşaya bilərlər. Bunu heç kəs qadağan etmir. Lakin onların niyə heç vaxt rəsmiləşdirilməyəcək və övladları ömürboyu qanunsuz doğulmuş sayılacaq. Üçüncüsü isə, bu necə şəxsi azadlıqdır ki, xəstə uşaqların dünyaya gəlib əziyyət çəkməsinə rəvac verir və sənə olmanın iztirabları yaşadır.

Sual edənlər də var ki, əgər iki yaxın qohum bir-birini çox sevirsə, onda necə olsun? Adətən əksər hallarda yaxın qan qohumları, məsələn, xalaqızı-xalaoglu, dayıoglu-bibi qızı və s. bir-birini bacı-qardaş kimi sevirilər. Əgər onlar bunu inkar edib bir-birinə gələcək həyat yoldaşı kimi baxırlarsa, onda düşünsünlər və görsünlər ki, ortaya nə qədər sual çıxır: "Biz hansı irsi və genetik xəstəliklərin daşıyıcılarıyıq? Əgər daşıyıcıyıqsa, gələcək uşaqlarımızın da xəstə və daşıyıcı doğulacağını anlayırıqmı? Bu xəstəliklərin müalicəsi külli miqdarda xərc tələb edir. Buna maddi imkan çatacaqmı? Bir valideyn olaraq hər cəhətdən ağır olan bu yükü çiyinimiz götürə biləcəkmiz?"

Və nəhayət, ömürboyu peşmançılıq çəkmək asandır, yoxsa bəri başdan ağıl və iradənin köməyi ilə hərəkət etmək?

Bəziləri də deyir ki, Ailə Məcəlləsindəki dəyişiklik dini nikahların çoxalmasına yol açacaq. Dini kəbinin qanuni qüvvəsi olmasa belə, bəzi cütlüklərin öz evliliklərinə "rəsmiyyət" vermələri üçün bir vasitəyə çevrilir. Buna icazə verilməsə də, yalnız dini kəbinlə yaşayan ailələr az deyil. O səbəbdən aidiyyəti qurumlar da ciddi düşünülməli və bunun qarşısını almalıdırlar. Dövlətin qohum evliliyinə qadağa qoyduğu halda din xadimlərinin kəbin kəsərək sabah xəstə uşaqların dünyaya gəlməsinə imkan yaratmağına nə ad vermək olar? Qıssası, qanuni nikah olmadan kəbin kəsən din xadimi öz vicdanı və Allah qarşısında günahkardır, xalq və dövlət qarşısında isə məsuliyyət daşımalıdır.

Şübhəsiz ki, qohum evliliyinin qadağası bu vaxtadək baş verən bir çox xoşagəlməz halı aradan götürəcək. Əgər əvvəl bu istiqamətdə yalnız maarifləndirmə aparılırdısa, indi konkret qadağalar əsasdır. Yaxud belə deyək: qanun qanundur və hər kəs üçün mütləqdır.

Flora SADIQLI,
"Azərbaycan"